

Συνέντευξη Νοέλ Μπάξερ

Πριν από λίγες ημέρες κυκλοφόρησε το βιβλίο της Νοέλ Μπάξερ Ακολουθώντας τη γραμμή της θάλασσας από τις εκδόσεις Ψυχογιός. Η συγγραφέας, ανταποκρινόμενη στη πρόσκλησή μου, μου παραχώρησε μια συνέντευξη.

Ο κύριος άξονας του βιβλίου κινείται ανάμεσα στη γιαγιά Βενέτα και στην εγγονή Βενετία. Πως βλέπεις τη σχέση αυτή και πως την έζησες γράφοντας το βιβλίο;

Κάπως κυκλική, γι' αυτό έδωσα στις δυο ηρωίδες το ίδιο όνομα. Ένωσα τα άκρα. Οι δύο αυτές γυναίκες για διαφορετικό λόγο σε διαφορετικές εποχές έκαναν το ίδιο πράγμα: ακολούθησαν τη γραμμή της θάλασσας. Την μια έτρεψε σε φυγή ένας έρωτας, ενώ την άλλη το γκρέμισμα του νεανικού της ονείρου να γίνει αρχαιολόγος και να συνεχίσει το έργο του Ερρίκου Σλήμαν. Και τις δυο η θάλασσα τις έβγαλε εκεί που θέλω να πιστεύω πως βγάζει τους λυπημένους ανθρώπους που αποφασίζουν να την ακολουθήσουν γιατί δεν έχουν πού αλλού να στραφούν: Τις οδήγησε στο καταφύγιο της χαμένης τους δύναμης.

Από το πόσες φορές στην ίδια παράγραφο αναφέρθηκα μαζί και στις δυο ηρωίδες είναι φανερό πως ακούμπησα τη ζωή της μιας πάνω στη ζωή της άλλης. Ακούμπησα κι εγώ πάνω τους, αυτή είναι η σχέση μου μαζί τους, που με ρωτάτε. Τις ένιωσα βαθιά. Και τη Βενετία και τη Βενέτα. Η φυγή τους με τάραξε, με αναστάτωσε αφάνταστα, μα ήρθε το αποτέλεσμα της φυγής και με γαλήνεψε. Δεν έχω πια καμιά αμφιβολία πως, αν ποτέ βρεθώ στη θέση τους, κι εγώ θα ακολουθήσω τη γραμμή της θάλασσας!

2. Μεγάλη σημασία στο βιβλίο παίζει η θάλασσα. Τι συμβολίζει η θάλασσα στην ψυχολογία των ηρώων;

Ό,τι στον κάθε Έλληνα. Δεν έχουμε απλώς σχέση, είμαστε δεμένοι με τη θάλασσα! Η θάλασσά μας δεν είναι μία, είναι χιλιάδες. Είναι η γαλάζια, η τirkουάζ, η κυανή στο χρώμα της σημαίας μας, η ασημένια νυχτερινή θάλασσα βαμμένη με το φως του φεγγαριού... Ακόμη, η θάλασσα η ήρεμη και η θάλασσα η φουρτουνιασμένη, η θάλασσα που τρέφει και η θάλασσα που πνίγει, η θάλασσα του παιδικού πλατσαρίσματος και η θάλασσα της ενήλικης περιπέτειας, η ελεύθερη θάλασσα των ταξιδευτών, η άλλη θάλασσα με τους ατελείωτους δρόμους και τις ανοικτές λεωφόρους της γνώσης, το σπίτι των σφουγγαριών και, στο υπόγειο, ο γοητευτικός σιωπηλός κόσμος του βυθού. Θέλετε κι άλλα;

Η θάλασσα έχει το ενδιαφέρον στοιχείο πως μπορεί να είναι καλή και κακή κι επειδή σε αυτό το βιβλίο ασχολούμαι λίγο με τον αέναο αγώνα του Καλού με το Κακό, ή αντίστροφα, η διπλή υπόσταση της θάλασσας με εξυπηρετεί.

Όπως με εξυπηρετεί πολύ και σε κάτι ακόμα, που το αντιμετώπισα στο βιβλίο αυτό ως θεμελιώδες. Επειδή είναι τόσο μεγάλη, σχεδόν απέραντη (δεν είναι αλλά αυτή την αίσθηση έχουμε όταν στεκόμαστε στην άκρη ενός βράχου στην ακτή και κοιτάμε την μπλε θάλασσα και πώς ανακατεύεται το χρώμα της με το μπλε του ουρανού στο βάθος, στον ορίζοντα) επειδή, λοιπόν, είναι τόσο πολύ μεγάλη, χωράει όλες τις

ανθρώπινες ιστορίες. Και τις μικρές και τις μεσαιές και τις μεγάλες, Και τις παλιές και τις τωρινές και τις μελλοντικές. Αρχικά είχα δώσει στο μυθιστόρημα τον τίτλο «Θάλασσα» γραμμένο με τρία σίγμα, γι' αυτό το λόγο, για να χωράει όλες τις ιστορίες των ανθρώπων. Γίνεται σε αυτό αναφορά στο βιβλίο κάμποσες φορές, αλλά έφυγε η Θάλασσα από τον τίτλο.

3. Η νεαρή Βενετία είναι μεγάλη θαυμάστρια του Σλήμαν και αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο θέλει να σπουδάσει αρχαιολογία. Πως θα μπορούσε μια σημαντική προσωπικότητα, όπως ο Σλήμαν, να σταθεί ως φάρος σήμερα για ένα νέο άνθρωπο;

Μια σημαντική προσωπικότητα μπορεί να σταθεί φάρος για έναν νέο άνθρωπο στον αιώνα των αιώνων. Όχι μόνο σήμερα που λένε πως στερούμαστε πρότυπα. Ο Ερρίκος Σλήμαν ήταν ένας άνθρωπος που ξεχωρίζει, άρα, ναι, μπορεί να λειτουργήσει ως φάρος. Ευχαρίστως θα σας πω γιατί: Είχε αναγάγει την επιθυμία της ζωής του, το προσωπικό του όνειρο ως το πούμε πιο ρομαντικά, σε ζωτική ανάγκη κι είχε απίστευτη, αξιοζήλευτη προσήλωση στον στόχο του. Άοκνα δούλεψε γι' αυτό αλλά η επιμονή του είχε μια τρυφερότητα που συγκινεί. Όπως, επίσης, προσωπικά με συγκινεί που όταν περιγράφει στα ημερολόγιά του ένα πραγματάκι από την Τροία ή τις Μυκήνες, νιώθει το ρίγος του. Δεν τον θεωρώ κλασικό αρχαιοκάπηλο γιατί νομίζω πως ήταν πιο πολύ ένας ιδεαλιστής. Η διορατικότητά του, η εξωφρενική ικανότητά του κάτω από έναν λόφο χόμα να βλέπει έναν θαμμένο πολιτισμό, είναι ανεπανάληπτη.

Όπως και το άλλο τον κάνει ωραιότατα, κατ' εμέ, φάρο: Είχε το σθένος να πηγαίνει κόντρα στο ρεύμα και να δικαιώνεται για την επιλογή του κι αυτό συνέβη ούτε μια ούτε δυο φορές. Συνέβη και τότε που ισχυριζόταν πως τα ομηρικά έπη, η μυθολογία του τρωικού πολέμου είχε μέσα της αλήθεια, και τότε που πρώτος και μόνος επέμενε πως η Τροία βρισκόταν παραδίπλα από εκεί που έλεγαν όλοι μαζί κουστωδία οι αρχαιολόγοι της εποχής του. Μπορεί να ήταν δύσκολος άνθρωπος αλλά συνήθως οι έντονες προσωπικότητες δεν είναι εύκολοι σύντροφοι για συμβίωση. Η σύζυγός του η Σοφία σίγουρα πέρασε κοντά του έντονες συγκινήσεις μα σε συντροφικό συζυγικό επίπεδο δεν νομίζω πως ευτύχησε η γυναίκα ιδιαίτερα. ...Έτσι είναι οι φάροι. Οι περισσότεροι δεν είναι φωτεινοί συνέχεια.

Για την ιστορία, να θυμηθούμε πως και ο Ερρίκος Σλήμαν σε νεαρή ηλικία ακολούθησε τη θάλασσα προσπαθώντας να ξεφύγει από το μπακάλικο στη Γερμανία, όπου δούλευε υπάλληλος, και από μια ζωή με χαμένα όνειρα.

4. Η Βενετία, όταν φαίνεται να χάνει το όνειρό της, ετοιμάζεται να κάνει ένα ταξίδι στη Πελοπόννησο ακολουθώντας τα ίχνη του Σλήμαν. Πέρα από ένα ταξίδι αποχαιρετισμού τι άλλο συμβολίζει αυτό το ταξίδι για την ηρωίδα;

Με το ταξίδι αυτό η Βενετία αποχαιρετάει τη μελλοντική Βενετία όπως την οραματίστηκε και πόθησε. Δεύτερο, αποχαιρετάει τον παλιό της εαυτό που καλοζούσε με ένα ωραίο όνειρο. Τρίτο, αποχαιρετάει το ίνδαλμα Ερρίκος Σλήμαν που την συντρόφεψε ως εκεί και υπήρξε περισσότερο ένας νοερός τρυφερός σύντροφος παρά ένας ξερός μέντορας. Τέταρτο, η Βενετία αποχαιρετάει λίγο τον

παππού της ο οποίος το ξεκίνησε όλο αυτό με τις αφηγήσεις του για τον προπάππο του που μετέφερε την στάμνα με τον οίνο του Σλήμαν κατά την επίσκεψη του τελευταίου στην Κεφαλονιά και την Ιθάκη το 1868, στο πρώτο του, αναγνωριστικό, ταξίδι στην Ελλάδα. Πέμπτο και σημαντικό, όπως όλα τα ταξίδια αποχαιρετισμού είναι ταυτόχρονα ένα ταξίδι καλωσορίσματος, με την έννοια ότι επέστρεψε πίσω μια νέα Βενετία. Απρόσμενα όμως, έκτο, το ταξίδι που θεωρούσε αποχαιρετισμού της προέκυψε ένα ταξίδι-έκπληξη γιατί έμαθε πράγματα και, κυρίως, επειδή ανακάλυψε τη δύναμή της. Μπορεί να πήρε το βαλιτσάκι της και να έφυγε αλλά δεν ήταν ένα απλό ταξίδι.

5. Πριν ξεκινήσει το ταξίδι της παίρνει από τη γιαγιά της έναν σκισμένο χάρτη, σχεδιασμένο από έναν προγόνο τους, Ενετό χαρτογράφο. Τι συμβολίζει ο χάρτης και τι περιμένει η γιαγιά από την εγγονή δίνοντάς της τον χάρτη;

Ξεχωριστά από όλα τα ολοφάνερα που θα μπορούσαμε να πούμε, ο χάρτης στο «Ακολουθώντας τη γραμμή της θάλασσας» συμβολίζει την συνέχεια. Είναι ένα οπτικό και ευανάγνωστο σύμβολο. Θα μπορούσε να ήταν κάτι άπιαστο, όπως μια παλιά όμορφη ιστορία, αλλά γύρευα κάτι χειροπιαστό που να μπορώ να του προσδώσω μύθο, αίγλη και συγκίνηση. Η κίνηση «πάρε αυτό που σου δίνω» όταν πρόκειται για οικογενειακό κειμήλιο είναι ξεκάθαρη πράξη συνέχειας, είναι κληροδότημα, κάτι που γλιστράει από τη μια γενιά στην επόμενη. Καταλαβαίνετε πως όταν το κειμήλιο αυτό είναι ένας χάρτης τα πράγματα γίνονται ακόμη πιο σοβαρά. Σε συμβολικό επίπεδο μιλάμε για μια διαδρομή, μια πορεία με σταθμούς και σταυροδρόμια, μια αφετηρία κι έναν προορισμό. Για πολλές εναλλακτικές αφετηρίες και πολλούς εναλλακτικούς προορισμούς. Στον απλωμένο χάρτη βλέπει κανείς καθαρά το όριο της θάλασσας, τη γραμμή που ξεκινάει ή που τελειώνει. Ένα τέλος ή μια αρχή. Όπως το δεις. Εμπόδιο ή ελευθερία. Ακόμη, ο χάρτης μάς δείχνει την κατεύθυνση του Βορρά, τον δρόμο του Πολικού Αστήρα.

Προσφέροντας τον χάρτη του Ενετού στην εγγονή της την παραμονή του ταξιδιού της, η Βενέτα ολοκλήρωσε την παρουσία της και οπισθοχωρεί, όπως είδατε στο βιβλίο, στο υποφωτισμένο παρασκήνιο. Το έκανε με αγάπη και από αγάπη. Με τον τρόπο που άλλοι πιστεύουν ότι ένα σταυρουδάκι προσφέρει βέβαιη προστασία, η ηλικιωμένη γυναίκα πίστευε ότι ο χάρτης και ο Ενετός πρόγονος όπως έσωσαν εκείνη, έτσι θα έσωζαν και την εγγονή της. Στη νεότητά της, όταν κινδύνευε, έζησε μια συναρπαστική εμπειρία χάρη στον προγονικό χάρτη, κι έβλεπε πως ήρθε η ώρα να επαναληφθεί η ιστορία. Είναι ο κύκλος που σας έλεγα πριν κι ότι η ζωή της μιας Βενετίας ακουμπάει στη ζωή της άλλης.

6. Στο νέο σας μυθιστόρημα είδα ότι επέστρεψες πάλι στην Ιθάκη.

Την ξανάγγιξα και την μύρισα, δεν επέστρεψα. Καμιά μου ηρωίδα δεν πατάει την Ιθάκη. Όλες την έβλεπαν από μακριά, από την απέναντι ακτή της Κεφαλονιάς. Η θέση Καραβόμυλος γι' αυτό επιλέχτηκε, επειδή ακριβώς είναι απέναντι από το όρος Αετός της Ιθάκης όπου, κατά τον Σλήμαν, βρισκόταν το ανάκτορο του Οδυσσέα και της Πηνελόπης. Αυτό, από μόνο του, είναι ένα εξαιρετικό ξεκίνημα για μια όμορφη

ιστορία κι αυτό επιχείρησα να κάνω στο «Ακολουθώντας τη γραμμή της θάλασσας». Ήθελα οι ήρωες του μυθιστορήματος να αντικρίζουν τον Ιδανικό Προορισμό του ανθρώπου κάθε πρωί με το που άνοιγαν το παράθυρό τους.

7. Μια τελευταία ερώτηση: Η γραφή στη 2^η ενότητα διαφέρει αισθητά. Στην ουσία πρόκειται για άλλο ύφος. Το έκανες έτσι επειδή ολόκληρη αυτή η ενότητα αποτελεί μια αναδρομή στο παρελθόν, ένα φλας-μπακ που λέμε, ή υπάρχει κάποιος άλλος λόγος;

Ξεκίνησε από αυτό που λέτε. Ολόκληρη η 2^η ενότητα μάς μεταφέρει σε προγενέστερο χρόνο και ήθελα να τη διαφοροποιήσω από το σύγχρονο του υπόλοιπου μυθιστορήματος. Έτσι ξεκίνησε αλλά δεν τελείωσε έτσι. Το περιεχόμενο της ενότητας αυτής, τόσο δηλαδή η ιστορία της Βενέτας με τη δραματική φυγή της και την ακόμη δραματικότερη αιτία της φυγής της όσο και η παραμυθένια ιστορία του Ενετού χαρτογράφου του 18^{ου} αιώνα, μου έδωσαν την χρυσή ευκαιρία να γράψω με έναν τρόπο που λαχταρούσα καιρό να κάνω και εδώ, ως ύφος, ταίριαζε περίφημα. Αυτό το χαλαρά ψιλοσουρεαλιστικό που έχει, το πάντρεμα του φανταστικού με το ρεαλιστικό το έχουμε αγαπήσει στην λατινοαμερικάνικη πεζογραφία και ο Έλληνας αναγνώστης, θεωρώ, είναι εξοικειωμένος, πρόθυμος να το δεχτεί και να το χαρεί. Μου βγήκε αγόγγυστα, μου έκανε εντύπωση πόσο φυσιολογικά προέκυψε. Νομίζω πως με βοήθησε η ευκολία μου να κάνω συνειρμούς, η άνεση με την οποία μπορώ και πετάγομαι από εδώ εκεί βλέποντας μια συγγένεια. Στην περίπτωση αυτή, της 2^{ης} ενότητας που αναφέρεστε, τάχα μου βλέποντας μια συγγένεια. Δεν υπάρχει πάντα φανερή σύνδεση. Το χάρηκα πολύ, το διασκέδασα αφάνταστα και έχω την αίσθηση πως στο μέλλον, όταν άμα και αφού έχω κάτι που να του ταιριάζει τόσο πολύ, θα το ξανακάνω. Μεταξύ μας είμαι βέβαιη πως θα το ξανακάνω!